

EVANGYÉLIOMI PROTESTÁNS LAP.

Megjelen minden héten egyszer pénteken egy iven. — **Előfizetési ár** egy évre 6 frt, félévre 3 frt negyedévre 1 irt 50 kr. — **Hirdetések** díja száz szóig 1 frt, kétszáz szóig 2 frt, a másodszori hirdetésnél 100 szóig 80 kr. 3-iknél 70 kr. bélyegdíj 30 kr; csakis egyház és tanodat érdeklő hirdetések fogadtatnak el. A lapot érdeklő mindennemű **közlemények** a szerkesztőhöz — Fűvészkert-utca, 1078. sz. a. intézendők.

Alapszabályzata

a föld különböző részein levő, s presbyteri rendszert követő református egyházak szövetségének.

A mult év júliusának 21-ik, 22-ik és 23-dik napjain nagy fontosságú értekezletek tartattak az angol presbyteriánusok londoni kollégiumában. (Lásd Lapunk I. évfoly. 261. 291 és 301. oldalait) A föld különböző részein lévő presbyteri egyházak képviselői azon magasztos czélből gyültek itt össze, hogy Krisztus anyaszentegyháza ügyének előmozdítása végett egy egyetemes szövetséget alkossanak, mely a föld összes presbyteri egyházait magában foglalván, tekintélyével, egyesült felléptével, annál nagyobb erőt fejthessen ki. A testvéreket egymáshoz szorosabban fűző szövetség meg is alakult, s alapszabályzata (constitution), mely a tanácskozások részleteiről szóló tudósításban, az angol eredeti mellett, francia és német nyelveken is megjelent előszavával együtt, magyar fordításban így hangzik:

* * *

Mivel a református hitű és presbyteri szervezetű egyházak, bár különböző nevezetek alatt, a föld különböző részein találhatók; mivel ezek közül néhányan sokáig szoros viszonyban voltak ugyan egymással, de jelenleg úgy a testvéri közösségnek, mint az együttes működésnek semmi látható köteléke által sincsenek egybefűzve; és mivel az isteni gondviselés folyamán eljöttnek látszik az alkalmas idő, melyben mindannyian véve lényegbeni egységüknek teljesebb kifejezést adhatnak, egymással bensőbb viszonyba jöhetnek, s együttes föllépésök által nagyfontosságú ügyek előmozdítását eszközölhetik: elhatározták, hogy alakítsák egy presbyteriánus szövetség, mely időről-időre egyetemes zsinatot tartson, hogy ebben a közérdekű tárgyak tanácskozás alá vétessenek és azon czél, melyért az egyház isteni ura és egyedüli királya által alapított, előmozdítottassék. Ezen szövetség alakítása által a presbyteri egyházak nem szándékoznak más egyházakkal való testvéries viszonyukat megváltoztatni, sőt inkább készek, mint ezelőtt, úgy ezután is, együtt tartani velök a keresztyéni közösségben és a Megváltó ügyének előmoz-

ditásában, a református konfessiókban foglalt és tanított azon általános elv alapján, hogy Isten egyháza e földön, bár különböző tagokból áll, egy test a szentlélek közösségében, a mely testnek Krisztus a legfőbb feje és egyedül a szentírása a csálhatatlan törvénye.

Az alapszabályzat cikkei.

I. N é v. Ezen szövetség neve lesz: „A presbyteri rendszert követő összes református egyházak szövetsége.“*)

II. T a g s á g. Mindazon presbyteri elvek alapján szervezett egyház, mely az ó- és újszövetségi szentírást tartja hit és erkölcs dolgában legfőbb tekintélyül, s melynek hitalakja a református hitvallások egyezményével (consensus) összhangozik, tagja lehet a szövetségnek.

III. A z s i n a t. Ennek

1. G y ü l é s e i. A szövetség, rendszerint három évben egyszer, egyetemes zsinatot fog tartani.

2. S z e r k e z e t e. A zsinat tagjai azon részint lelkészekből, részint egyház-tanácsokból álló képviselők lesznek, kik e végre a szövetséget alkotó egyházak által megválasztatnak; mindenik egyház követeinek száma a zsinat által elfogadott tervezet szerint fog szabályoztatni, tekintet lévén általában véve az egyes egyházakban lévő gyülekezetek számára; a képviselőkben lelkészek és világiak, a mennyire lehetséges, egyenlő számmal fognak lenni. A zsinat, az ügyvezető választmány ajánlatára, követül nem választott presbyteri elvű testvéreket is hívhat meg, hogy indítványokat tegyenek, beszédeket tartsanak és értekezéseket olvassanak.

3. H a t á s k ö r e. A zsinat hatáskörében lesz hogy a szövetséghez csatlakozni akaró egyházak belépése fölött határozzon; továbbá, hogy az oly ügyeket, melyek valamely, a zsinatban képviselt egyház, vagy zsinati tag által, az alább említendő módon, elébe terjesztetnek, tárgyalás és elintézés alá vegye; azonban a szövetséghez tartozó egyes egyházak fenálló hitvallásába, vagy egyházszervezetébe, azoknak úgy belső rendtartásába, mint külső viszonyaiba, beavatkozni nem fog.

*) „The Alliance of the Reformed Churches throughout the World holding the Presbyterian System.“

 Teljes számu példányokkal még szolgálhatunk.

4. **Czélja.** A zsinat oly kérdésekkel fog foglalkozni, melyek a presbyteri hitközségre nézve egyetemes érdekűek; igyekezni fog az egyházak jólétét előmozdítani, különösen azokat, melyek elhagyatott, vagy üldözött állapotban vannak; tudósításokat fog Isten országa felől gyűjteni az egész világon; ajánlani fogja a presbyteri rendszert, mint olyat, mely a szentírás szellemével megegyezik, és mint olyat, melyben az egyszerűséggel és hatályossággal együtt azon előny is meg van, hogy minden időben és minden körülmények közt megállhat; magáévá fog egyszerűs mind tenni minden oly kérdést, mely az evangéliom terjedésének ügyével közvetlen kapcsolatban áll, milyenek p. o. a keresztyén egyház állása a világ evangélizálásához, a hittérítési teendők felosztása, az egyházi erők egyesítése, különösen a nagy városok és magukra hagyatott vidékek érdekében, a lelkészek képzése, a sajtó és körjárulás felhasználása, az ifjuság vallásos nevelése, a vasárnap megünneplése, a mértékletlenség és más uralgó bűnök elnyomása, s a hitetlenség és pápai uralom legczélszerűbb ellenszereinek alkalmazása.

5. **Eljárási módja.** A zsinat igyekezni fog a közvéleménynek irányt adni s azt élesíteni, értekezések olvasása, beszédek tartása és közzététele által, a szövetségbe lépett egyházakról és ezek hittérítési működéseiről szóló tudósítások köröztetése által, a szentírás alapelveinek felmutatása által, az igazság védelmezése által, saját működése részleteinek a szövetséget alkotó egyházak legfőbb hatásaiival való közlése és több más oly intézkedések által, melyek a szövetség alapszabályzatával és céljával megegyeznek.

6. **Ügyvivő választmánya.** A zsinat, minden közgyűlésen, egy ügyvivő választmányt fog kinevezni, mely az egyes közlemények és a tárgyalásra kitűzött kérdések felől való tudósítások közvetítésére lesz hivatva. A közgyűlésen kinevezett választmány fogja, a meny nyíben az szükséges, a következő gyűlésre való időközi előkészületeket is megtenni.

IV. **Az alapszabályzat módosítása.** Ezen alapszabályzaton semmiféle módosítás sem fog más-ként történni, hanemha a zsinat közgyűlésén előterjesztett oly indítvány következtében, melyet az egyházak többsége nem ellenez és a legközelebbi közgyűlés kétharmad résznyi szavazattöbbséggel helyben hagy.

Az angol eredetiből: B. E.

Eszrevételek az „Eszrevételek“-re.

(Folytatás és vége.)

Ezek után bezárnám úgy is hosszúra nyult cikkemet, de lehetetlen még egyet-mást mellőznöm, nevezetesen:

1. A s.-pataki főiskolában a bölcsészet történelmét

előadta az illető tanár hetenként 3 órán. Ezen tudományra ennyi óra nagyon kevés, b. e. Erdélyi János kedves philosophia tanárom sokszor mondá: ez a tudomány az, a mely nagyon segíti a fiatal embert előre, ez a tudomány az, melyből mindenkire ragad valami, mert a philosophia olyan, mint egy fűszeres bolt, a melybe, ha valaki bemegy, ha nem vesz is semmit mégis ragad rá valamit i. a s z a g.

2. Egy tanárra, kinek nem csak tanítani, hanem tanulni is kell, magát folytonosan képezni, hogy nem csak a szakába vágó tudományokban teljesen otthon legyen, hanem a világ új vívmányaival is időről időre megösméredjék 18, 19, sőt 20 órás előadás, felette terhes s nem is bírhatja ki energiával ezt az óriási terhet, csak néhány fiatal éveiben Csodálkozom, hogy erre az egyházkerületek innen és túl a Tiszán oly kevés figyelmet fordítanak. Egy tanárnak hetenként 14 órás előadás nagyon elég minden időben, ekkor aztán több erélyt fejthet ki a tanításban is s neki is több idő jut az önképzésre.

Ha már nem adhatnak nekik a szuperintendentiák illendő — (a mi szerintem 2000 frt a gymnban, 2500 az akadémiában?) fizetést, — legalább ne terheljék őket óriási-silag. Hiszen naponként 4 órát előadni s az előadásra készülni lelkiismeretesen, emberi erő — hosszú évek során — nem bírja meg. Videant Consules.

Azonban illendő díjazás mellett az egyházkerületek is megkivánhatják azt, hogy ne gazdálkodjanak, hanem hivatásuknak éljenek, mert a kinek nagy gazdálkodása van, kicsit ügyel az a tanításra, annyival inkább a maga képzésére, annak nem hivatás de vivendi modus a tanári díszes és magasztos állás

3. A gymn. 5 — öt felső osztályába okvetlenül behozandó a szaktanítás, ennek indokolását feleslegesnek tartom, mert kevés ember van Európában olyan a ki ennek üdvös voltáról meg ne volna győződve.

4. Igaz, hogy nekünk papoknak fődolog a Cura pastoralis hiveink irányában, mert e nélkül a legmélyebb tudomány is kicsit ér a mint exemplum docet, — ezt minden nagyobb s mély tudomány nélkül is megadja, kinek-kinek az élet, a kápláni évek alatti gyakorlat, jelleme, kedélye, áthatottsága magasztos hivatása felől s végre főleg életfilosphiája; — azonban katedralis egyének is vagyunk, kiknek sokszor szép, díszes, vagy művelt közönség előtt is kell szónokolnunk, ezt az oldalát sem szabad tehát ezen hivatalnak parlagon hagyni, — nem elég csak a három legátiói praxis évente, mert elegendő praxis nélkül, ott is bakokat lö a fiatal ember, a mi pedig nem csak neki válik szégyenére, hanem annak az intézetnek is, a mely kibocsátta.

Szükségesnek látnám tehát, hogy ha a hét köznap-jain nem nem jut idő rá (a mit pedig megint nem hiszek),

legalább minden vasárnap délután a főiskolák imatermeiben próba papolások történnének, de rendszeresen és erős kötelezettséggel mind a tanárra, mind a tanítványra, oly formán, hogy az I. évi theologusok szabadon választott egyházi beszédek, a II. theologusok általok készített katechizációkat és a III. th. szintén általok készített predikációkat, végül a IV-ed évesek értekezéseket mondjanak föl. Igaz, hogy a IV-ed évesek sokszor alkalmaztatnak egy vagy más tantárgyak előadására a gymnasiumban, azonban az iskola ki nem lépett növendékei ők is, kivételt a senioron kívül nem képezhet egy sem, már csak azért sem, mert ezen kötelezettségekkel nem csak magok tanulnak, hanem tanítanak is.

Természetes a bírálatnak, még pedig szemben, itt sem szabad elmaradni, csak hogy az higgadt, komoly és minden személye-kedéstől ment legyen.

Hogy ez az üdvös szokás meg van-e ma a főiskolákban nem tudom, de Patakon az én időmben nem volt meg, pedig míg eldiscuráltuk a vasárnap délutánt, jobb és az életre kihatóbb actust is vihettünk volna véghez? . . . Azt hiszem, minden délután két egyént változatosan meglehet bírálni.

5. A pályadíjak kitűzésére azon szerény észrevételem van: úgy gondolom, hogy a tanügyi bizottság a tanárkarral egyetértve szokta kitűzni a pályakérdéseket,*) s azt is gondolom: ha nem teljesen, de nagyrésztben ismerni kell kivált az akadémiái tanárnak tanítványait, egyrészt azért, mert kevesebb egyéneket, — másrészt mert több éven át vezet. Már most azt kérdem egész tisztelettel, hogy a tanügyi bizottmány előtt mért nem nyilvánította ki a tanárkar azt, hogy ez erős pályakérdésekre nem igen fog vállalkozni fiatal ember, sőt Patakon az Okolicsányi-féle díjra, bár tavaly sem mert vállalkozni senki, újra kitűzték megkettőztetve, lehet hogy jövőre újra kitűzik hármaztatva, aztán quadriplázva s így tovább. Kérdem czélhoz vezet ez?!

Erején nagyon felüli tárgyba nincs mit csodálni ha bele nem fog is a fiatal ember, mert ha nagy benne a hiuság, nagy benne a szégyen-érzet is, ha lebíráltatik, s ily előzmények után megtörténik az is, hogy az erejét, tehetségét meg nem haladó tárgyakkal sem mer megmérkőzni.

Igaz, hogy a végeredménye ezen ügynek jó lesz, a mennyiben n. t. Révész Imre ur felvetvén e tárgyat, sokan fognak gondolkodni felőle s azt hiszem — a kiknek nagyobb befolyásuk van, úgy egyik mint másik fiiskola tanügyi állapotára — segíteni is rajta. Csak mielőbb uraim, a dolog nagyon komoly és sürgős! . . .

6. Vajha e két testvér egyházkerület, kezét fogva megértene immár az idők jeleit, és minthogy így külön-külön hajózva — mint a hogy a költő mondja — mind a kettőnek csekély az anyagi ereje arra, hogy iskoláját kellőleg felszerelje, elegendő számú s mély tudomány tanárokat állítson be illendő díjazással, oly formán hogy a két főiskola összeolvadva egyik helyen lenne a jogi,

*) Felesleges volna a tanügyi bizottságot ezzel is terhelni, a tanárkar joga és kötelme az Debreczenben.

S z e r k.

másik helyen a theologiai s vele együtt a tanár képzési tanfolyam.)*

Kérdés? nem többet használna-e így mind a kettő a protestantismusnak, az emberiségnek és a hazának?!

Adná Isten, hogy így lenne!

És most letészem a tollat azon hitvallással, hogy a miket irtam, úgy irtam, a mint arról jelenben mélyen meg vagyok győződve. Ha valaki az ellenkezőről egy vagy másban meggyőző meghajlok. Győzzön a mi jobb!

In magnis voluisse sat est.

Piricse.

Gesztelyi Nagy Lajos,
ref. lelkész.

B E L F Ő L D.

A magyarhoni ág. hitv. evangélikusok egyetemes gyámintézete.

A magyarhoni egyet. evang. gyámintézet 187¹/₅-dik évi jelentése, kiadta Zelenka Pál jegyző, nyomtatott Miskolczon 1875. megjelent s magában foglalja a gyámintézet, Temesvártt 1875-ik évi nov. 14. tartott 15-ik évi közgyűlésének jegyzőkönyvét és az 1874—75-ik évről szóló számadását. E jelentés mellé van csatolva az előbb említett közgyűlés jegyzőkönyvének 4-ik sz. a. foglalt határozatában kinyomatni „és a gyámintézet minden fokán működő bizottmányoknak ahhoz való magatartás végett oly megjegyzéssel megküldetni“ rendelt gyámintézeti utasítás, „hogy az arra vonatkozó netalán pótló vagy törlő észrevételeiket, gyűléseik útján, a jövő évben tartandó egyet. gyám. int. gyűlés elé terjeszszék fel.“

A Czékus István és Ivánka Imre egyet. gyámint. elnökök aláírásával az egyházi, esperességi és kerületi gyámint. elnökségekhez az alapszabályok megtartása tárgyában intézett felhíváson kezdődő utasítás a gyámintézet szervezetét, az 1874—75-ik évről szóló jelentés pedig az intézet jelen állását, anyagi erejét, a segélyezett egyházakat és a segélyösszegek mennyiségét tünteti fel hibátlan táblás kimutatásokban, kimerítő részletességgel.

Minthogy a czél, mely az intézet elé tűzve van, anyagi nehézségekkel küzdő egyházak, iskolák segélyezése, egyetemes érdekű helyek s missiói pontokon az evangéliom hirdetésének fentartása, elszegényedett egyházi behivatalnokok özvegyeinek és árváinak gyámolítása s a rokonzélu külföldi segélyegyletekkel testvéri viszony létrehozása és fentartása; eszköze pedig eme czélok elérésére a felebaráti munkás szeretetből és egyháziasságból származó önkénytes adakozás: részéről eléggé indokoltnak találok a magyarországi másik protestáns hitfelekezet figyelmét is föl hívni e gyámintézetre s e czélból nem elégedni meg az ez intézet főbb mozzanatait feltüntető egyes adatok összeállításával; hanem annak szervezetét s mult évi jelentését kissé részletesebben ismertetni.

A gyámintézeti utasítás 24 pontban szól előbb a helyi, az-

*) Az egyesülés ez ajánlt módja nem kielegitő, erős bölcsészeti szak kell mind a jogi, mind a theologiai szak mellé. Együtt a 3 szak, ez az üdvös megoldás s a tudomány kívánalmainak megfelelő mi szerintünk. A magyar protestáns felső tanügyet csak a tömörülés mentheti meg.

S z e r k.

*

tán az esperességi, a kerületi s végre az egyetemes gyámintézetéről. — Helyi gyámintézet alakul a magyarhoni evang. 4 egyházkerülethez tartozó minden anya- és leánygyülekezetben. A helyi és esperességi gyámintézetek magok választják elnökeiket s tisztviselőiket, a kerületieknek és egyetemeseknek pedig az esperességek három évenként; a kerületi gyámintézet bizottmányának tagjai a szabadon választott pénztárnok s jegyzőn kívül, az esperességek elnökei, az egyetemesnek pedig a kerületek elnökei is. — Pénztári bevételének gyarapítási céljából a helyi gyámintézet évenként egyszer az egyház tagjai közt, házanként gyűjtő ívet hordat, offertoriummal összekötött gyámintézeti isteni tiszteletet rendez, a tanodai ifjúság körében évenként egyszer gyűjtést eszközöl, — illetőleg gyermek egyleteket alakít, — nagyobb helyeken külön egyletbe társítja a nőket, a gyámintézet perselyét a templomok ajtaira kiszögegeti s végre a kerületek s az egyetem által kinyomatott gyámintézeti beszédekből a hozzá küldött példányokat elárúsítja. Az ezekből bejött összegnek, kivéve az egyházi beszédek árát, melyet egészben tartozik felterjeszteni — egy negyedrésze felett szűkölködő egyházak javára s kiadásainak fedezésére szabadon rendelkezhetik; de az egyháznak számtalán segélyt egyenesen csak akkor küldheti el, ha annak összege a tíz forintot meghaladja, ellenkező esetben pedig azt is az esperességi gyámintézethez küldi be. — Netalán létező gyámintézeti tőkéje kamatjainak s a gyámintézeti isteni tisztelet offertoriumának egy negyed részét tőkésítheti; amannak három negyed részét, az egyetemes gyámint. tőke; ennek háromnegyedét pedig az egyetem nagyszeretet adományának növelésére tartozván felküldeni. A helyi gyámintézet ennél fogva offertoriumának egy negyed részét s ha van, gyámintézeti tőkéje kamatjának egy negyedét tőkésítheti; összes bevételének egy negyedét valamely szegény egyháznak küldheti; de ha nem halad meg 10 frtot, akkor a gyámint. tisztelet offertoriumának $\frac{3}{4}$ -vel s az egyházi beszédek elárúsított példányainak árával együtt „határozott cél” czim alatt azt is az esperességi gyámintézethez tartozik felküldeni. Végre összes bevételének három negyedét szintén oda terjeszti fel mint „szabad rendelkezésű” összeget.

Az esperességi gyámintézetnek jövedelme a helyi gyámintézetek által felküldött összegekből, gyámintézeti isteni tiszteletének offertoriumából s netalán létező tőkéje kamataiból áll. A helyi intézetektől szabad rendelkezésre küldött főösszeget három egyenlő részre osztja, ebből egy rész felett szabadon rendelkezik, a másik két részt pedig a kerület szabad rendelkezésére terjeszti fel. Netaláni kiadásait az őt illető harmadrészből fedezi s arra ügyel, hogy ne sok egyház s így kisebb segélyt, hanem kevesebb s így nagyobb összeget nyerjen, végre hogy a helyi érdek mellett tekintet legyen a felülről külön ajánlott külföldi egyházakra, egyetemes érdekű helyek, missziói pontok s a Gusztáv-Adolf egyletre. Offertoriumának egy harmadrészét legszegényebb egyháznak adományozza, netalán létező gyámintézeti tőkéjének kamatját egyharmadrészben tőkéjéhez csatolja; az offertorium kétharmadát az egyetem nagyszeretet adományának, gyámint. tőkéje kamatjának kétharmadát pedig az egyetemes tőke növelésére határozott cél czim alatt a kerülethez terjeszti fel.

A kerületi gyámintézetnek jövedelme van az esperességi intézetektől szabad rendelkezésre befolyt összegekből, saját takarékpénztárilag kezelt tőkéjének kamatjából s gyámintézeti isteni tisztelete offertoriumából. A szabad rendel-

kezésre befolyt összeget két részre osztja, egyik részt saját belátása szerint kiosztja, a másik részt pedig az egyetemes gyámint. szabad rendelkezésére bocsátja. A kerületi gyámint. tőke kamatjának felét a tőkéhez csatolja; másik felét azonban az egyetemes tőkéhez határozott cél czimen felküldi. Offertoriumának felét a kerületben levő legszegényebb egyháznak adományozza; másik felét pedig az egyet. nagy szeretet adományának növelésére határozott cél czim alatt felküldi.

Az egyetemes gyámintézet jövedelme a kerületekből szabad rendelkezésre és határozott cél czim alatt befolyt összegekből, saját offertoriumából, gyámintézeti egyházi beszédek elárúsításából, gyámintézeti célu hagyományok és alapítványokból áll. A szabad rendelkezésre befolyt főösszeget úgy osztja ki, hogy abból 10% a központi tőke növelésére fordíttassék, a G. A. egylet közpénztára és szeretet adományának gyarapítására befolyt összegek kikerekíttessenek, a G. A. egylet által ajánlott egyház is részesíttessék segélyben, a 400 forintos szeretet adományban részesüljön minden kerületből egy-egy egyház, a fenmaradt összeg pedig úgy osztassék meg, hogy abból 50 frtnál kevesebb segély egy-egy egyháznak ne adassék. A helyi esperességi és kerületi gyámintézetektől határozott céluak közt befolyt offertoriumokhoz a magáét is hozzá csatolja s az így származott összeg lesz az egyetem nagy szeretet adománya.

(Vége köv.)

S. S.

A tiszántuli reform. egyházkerület által kiadott „népiskolai tanterv.”

Van az emberi szivben a sok gyarlóság között egy különösen feltűnő gyarlóság s ez az, hogy sok mindent nem annak valódi értéke, hatása, célja, hanem az azt létesítők iránti egyéni vonzalma vagy ellenszenve után ítél meg, s hogy ha ezen embert gyarlósága vezetésére teljesen oda adja magát az ember, hova juthat, mily igazságtalanságokra vetemedhetik, annak a mai irodalmi szokások között nem utolsó példáját mutatja fel Tiszaparti ur a „Prot. egyházi és iskolai Lap” múlt évi 51-dik számában megjelent, e felszólalás homlokán is olvasható című cikkében.

E cikkben — a kezdetről itélve — komoly tanulmányozás, tapasztalás szülte helyreigazító megjegyzéseket várna az ember a nevezett tantervre vonatkozólag, legalább annyiban jogosan, mert mint a cikkíró nyilvánítja e tantervet tanulmányozta. Ámde helyett találni a cikkben nem is az egész tantervnek mert ennek csak a vallásra vonatkozó részével foglalkozik, hanem ennek készítőinek, a készített egyházkerületnek, annak vallási irányának s az ezen megtámadó, — mert illetlen modorban megtámadó cikket ki nem adott „Evangeliumi protestáns Lap” szerkesztőjének nevetségessé tenni akaró kigunyolásával.

Hiszem azonban, hogy miként előttem, úgy nem csak a megtámadottak, de igen sok mások előtt is a cikkíró ur e modora, a vonzalom mérlegét felé, de sőt magára a tárgyra vonatkozó szavai s ítélete felé sem billentette. Mert vajjon a többek közt. abból, hogy a népiskolában a nevezett tanterv kísérletet akar tétetni, hogy az értelmességben fokonként növekedő osztályok saját feltalálásuk után, — a legközönségesebb esetekben — imádkozzanak, sőt saját erejükön feltalált imákat írásba is foglalják. — az következik-e, mit a cikkíró ur gunyosan következtet, hogy az iskolai pályájukat bevégeztek imakönyveket

is tudjanak írni? S lehet-e ez alapon — a tárgyilagosság könnyelmű megtagadása s komoly tárgyhoz s főként vallási tárgyhoz nem illő ledérség nélkül, — az általános szokás szerint könyvből imádkozó debreczeni tanulóknak, mint leendő lelkészeknek neveltségessé tenni akarásához jutni? Vajjon oly nehéz-e felfogni, hogy egy falusi tanuló képzettségéhez mért s általa jó vezetés mellett elérhetőleg feltalált, az érzelmeket, gondolatokat egyszerű szavakkal jelző rövid pár sornyi ima nagyon messze áll még az imádkozás különösebb lelkével megáldott csak ritka kevesek által kiadott imakönyvektől? Tudja ezt ciklikiró ur; érti ő tanterv célzatát, de mért nem a célt, nem a tantervet, hanem az azt szülő levegő iránti idegenkedését, ellenszenvét nézi, szándékosan ferdit.

Teljesen hívén, hogy ciklikiró ur gunyos szavai, a helytelenül választott iránynál fogva is már önmagokban hordják czáfolatukat, azokra felelni, vagy azok ellenében a megtámadottakat védni — ezek erre különben sem szorulván — nem kívánom. Egyedül magát a tantervet s annak kivitelét illető megjegyzéseire óhajtom megjegyzéseimet elmondani.

Cziklikiró ur a tanterv életrevalósága elleni bizonyítéknak tartja azt, hogy a növendékeket hat osztályba sorozza. S habár tudja is, hogy az egyházkerület a népiskolai törvényt tartotta szem előtt, midőn a hat osztályt elrendelte, de mégis kárhoz tartja az egyházkerületet azért, hogy figyelmen kívül hagyta azon kisebb egyházak helyzetét, melyekben állítása szerint az anyagi szegénység miatt kénytelenek a szülők gyermekeik iskoláztatását megszakasztani. Mily igazságtalan dolog e tekintetben az egyházkerületet vádolni, ki ne látná? A hat évi iskoláztatást, a hat osztály felállítását országos törvény rendeli meg s szabja ki tantárgyait; ezen változtatni s hat évet ötre vagy kevesebbre leszállítani ugyanannak áll hatalmában. Ezen tehát az egyházkerület nem változtathat s ha itt-ott, a törvény követelménye ellenére még a kormányközegek által is eltűretnek négy vagy öt osztályú iskolák, ez bizonyára csak oly kisebb kivétel, mely nem lehet irányadó a kor kívánalmait által követelt haladás határának megszabásánál. Itt a tantervben a haladás célpontja van feltüntetve, melyhez közeledni kell időről időre az iskoláknak, mely alól, ha fel vannak oldva, ugy tantervre szükség nincs. Vajjon egy iskolában azért, mert a kitűzött tantárgyakat az osztálynak lényeges része akár hanyagságból, akár szellemi képzetlenségből elsajátítani nem képes, megkevesbítettnek, vagy megrovidítottak a tantárgyak? Ha igen, akkor joggal lehet követelni, hogy a mai kívánalmaknak megfelelő hat osztályú iskolák mellett kötelességmulasztólag létező öt vagy négy osztályú iskolák legyenek irányadók a tanterv készítésénél.

Én nem tagadom, hogy vannak négy-öt osztályú iskolák, nem állítom azt sem, hogy ne lehessenek oly szülők, kik anyagi nehéz helyzetük miatt kénytelenek megszakasztani gyermekeik taníttatását, bár azt hinni hajlandó nem vagyok, hogy egész egyházak tagjai kivétel nélkül ilyenek legyenek. De igenis azt állítom, hogy midőn a hat osztályú tanterv egészben keresztül vitélt ily iskolák létezése akadályozza, akkor nem a tantervet kell kárhoz tartani, hanem az ily iskoláknak a tanterv kívánalmának megfelelő szervezésén munkálni, már, hogy miként, azt a körülmények határozzák meg.

Mint említém, azt, hogy egy egész egyház tagjai kivétel nélkül képtelenek volnának anyagilag, hat éven át iskoláztatni gyermekeiket, elhinni hajlandó nem vagyok; de azt igen, hogy már tiz, sőt kevesebb éves gyermekeket szeretik nem csak a tör-

vényben megengedett időben, hanem egész nyáron át használni; az ilyek ellenében azonban csak következetes szigor kell s egy év kellemetlenségei után szépen rendben megy az iskoláztatás. Nem hiszem én, hogy kellő erély s jó akarat mellett a hat osztályt széles Magyarországon felállítani ne lehetne. — A fizetni képtelen szülők gyermekeit ingyen iskoláztatásban kell részesíteni. kiket a körülmények szerint meghatározandó számban minden tanító kész szívvel elfogad, a meghatározott számot meghaladókért az egyház teljesítvén a fizetési kötelezettséget, nem hihetve, hogy az ily teljesen vagyontalanok száma az egyházak mint testületek anyagi erejét túlhaladja. — A ruha nem léte miatt nem iskolázó gyermekeken is segíthet a jó akarat. Ha az egyház jövedelme az ilyenek ellátását nem bírja, alakítható e célra fillérekből, buzgalom mellett idővel felnövekedő s a semmit nem tevésnél mégis előbb célhoz segítő pénztár, felhasználva e célra adakozás alkalmánál a keresztelés, esketés és temetés alkalmát, mely alkalmakkor egyéb célra perselyt tenni ugy sem szokás. Különb is a keresztelés s lakadalom alkalmával pénzzel járnak az örömben osztozók s a mulatságra már ugy is elszánt összegből vonakodás nélkül juttatnak a szegénytanulók perselyébe. Halott temetés alkalmával a szülők nélkül maradt árvák megindító sorsa szinte nem okozhatna-e, a szegény tanulók pénztárát szaporító adakozásra megindulást? — Ha az eszme ténynyé, a tény szokássá válik, a szegény tanulók pénztára haldokló kegyesek végrendelkezésének is tárgyává válhatik s így a pénztár megerősödhetik. — E módot szegény tanulók érdekében e cikk írója is megkísérté s egy év alatt fentebb nevezett alkalmakkor történt apróbb adakozásokból, a templomban s lelkészi lakon levő perselyek eredményeül 40 frtot látott összegyűlvé alapul 900 lelkes egyház községben. Ha száz forintra nő a tőke, már annak kamatából egy árva, egy téltre felruházható.

(Vége köv.)

y s.

Egyházkerületi gyámpénztár Debreczenben,

a tiszántúli egyházkerület lelkészei és felek. népisk. tanító i számára.

Magunkra hagyatottságunk átgondolása, mely szerint Isteneen és önmagunkon kívül mástól nem várhatjuk nyugdíjaztatásunkat: arra a jó gondolatra hozott, hogy készítenék egy könnyű módon létesíthető oly egyh. ker. gyámintézeti javaslatot, melyszerint az illő — és alább kijelölendő mértékben leendő — gyámsegélyezés legfeljebb 5 év múlva mind a szolgálatképtelen lelkészekre, mind az ily tanítókra, s ezek özvegyei és árváira nézve folyóvá tétethetik.

E javaslat készen van. Létrehozatala csak gyors elhatározást kíván.

Javaslatom azon tapasztalaton alapszik, hogy jelenleg a lelkészek és tanítók mintegy 10 százaléka élvezi, részint saját, részint özvegyeik s árváik személyében az egyházmegyei gyámpénztárak segélyét.

Sajnos, hogy e segély oly kevés, hogy a gyámolításra szorultak legégetőbb szükségét sem elégíti ki.

Érezzük ezt mindnyájan. Ezért újabb időben több oldalról tétetett kísérlet egy oly gyámpénztár felállítására iránt, mely egyes egyházmegyékben a lelkész és tanító-családok segélyre szorult tagjait nagyobb segélyben részesítse.

Azonban az e tekintetben felmerült tervek vagy csak 10

év múlva biztosítják a nyugdíj folyóvátételt; vagy bizonytalan számítást tesznek a nyerendő segélyösszegre nézve; vagy végre a nyugdíj intézet tőkepénzét szerfelett magas kamatra szeretnék kiadni, a mi által a terv, kedvező pénzügyi fordulat mellett magától megbuknék.

Javaslatom e terv létesítésére, megalakulása után, csak 5 évet vesz igénybe, s akkor az egyh. ker. gyámpénztár — addig 10 százalék mellett kamatoztattatván a tőke — elég erős lesz arra, hogy 8 száztóli jövedelmeztetés mellett is biztosan fedezze a gyámszükségletet. Ezen 8-as kamatozás tartani fog ismét csak 8 évig, s azontul 7, s 8 év múlva 6 százalék melletti jövedelmezés is elég leendő a mutatkozó gyámszükségekre; mely idő után a jövedelem emelkedése a gyámsegély emelésére lesz fordítandó.

Javaslatom szerint egyházi életünk jól felfogott érdeke, a tanítótestületnek az egyházkerület fenhatósága s gondoskodása alá tartozása, kívánatosná tenné, ha a tanítói testület tömegesen részese lenne az egyh. ker. gyámintézetnek. Az eredményt azonban az sem veszélyezteti, ha a tanítók — fájdalom! — elébbre tennék a m. kormány gyámintézetébeni részvényességet; — a lelkipásztori gyámpénztár önmagában is — fele kezelési költségek, és hasonló feltételek mellett biztosan fen fog állani, ha e javaslat elfogadtatván, az egyh. ker. gyámintézet megalakul.

A feltételek, melyek mellett, a debreczeni főiskola pénztári kezelő hivatala 5 év elteltével alább látható évi segélyt fizetend az arra jogosítandó lelkészeknek, tanítóknak, lelkész és tanító özvegyeknek és árváknak, következők:

1) Belépti díjjal 4 év alatt — egyenlő részletben a hátralekötök előleg leteendő tizes kamatával együtt, az egyh. látogatóság útján — fizetni köteles a kezelő pénztárba minden rendszer lelkész és felek. népiskola tanító következőleg:

Fizet:	I-ső osztály.	II-ik oszt.	III-ik és IV-ik oszt.
Lelkész:	300 frt.	200 frt.	100 frt.
Tanító:	180 „	130 „	III. oszt. 80 „

2) A jelenleg fizetni szokott gyámpénztári díj az egyházak által adatni szokott segély, az egyházmegyei gyámpénztárt eddig lelkész halálozás által örökösödés czime alatt — illetett jövedelem a mostani szolgálatképtelen lelkészeké, s tanítóké, azok özvegyei és árváié az alakulás 5 éve alatt; de 5 év múltával gyámpénztári díjjal a lelkészek és tanítók évenként átadnak az egyház látogatóságának:

Fizet:	I-ső osztály.	II-ik oszt.	III-ik és IV-ik oszt.
A lelkész:	8 frt.	5 frt.	3 frt.
A tanító:	4 „	3 „	III. oszt. 2 „

3) Az egyházmegyei jelenleg mindenütt fenálló gyámpénztárból átteendő — az intézet alakulásakor azonnal, késedelem esetén 10-es kamatjával együtt — az egyh. ker. gyámintézet pénztárába $\frac{2}{3}$ -ad részben a papi, $\frac{1}{3}$ -ad részben a tanítói részből az egyházmegye népessége után lélekszám szerint 20 kr, úgy hogy például a beregi egyházmegyében lévén a múlt év végén 36,391 lélek: ezek után a papi gyámpénztárból átteendő lenne = 4852 frt 14 kr, a tanítói gyámpénztárból pedig = 2426 frt 6 kr; s ugyancsak ezen pénztárakból — a jelenleg szolgálatképtelen lelkészek, vagy lelkészcsalád után átteendő 100 forint, egy-egy tanító család után 50 forint az egyházkerületi gyámpénztárba fizetendő. (Folyt. köv.)

M u h i D á n i e l, m. k.
ref. lelkipásztor.

K Ü L F Ö L D.

A poroszországi egyetemes zsinat.

(Folytatás.)

Az első napon a 2. és 3. §§-ok körül, e mellett főleg Berlinnek külön egyházi kerületté tételéről, melyre nézve Schrad er formulázott egy indítványt, folyt a tárgyalás. — T e c h o w városi tanácsos igen melegen ajánlotta az indítványt és idézte Dr. B r ü c k n e r azon nyilatkozatát, hogy Berlin egyházi tekintetben emelkedő, nem pedig hanyatló irányban áll. Dr. B r ü c k n e r azután maga is megmagyarázta, hogy a berlini népesség javulási képességében hisz, mivel az emberiség felől még nem esett kétségbe. Mi oly véleményben vagyunk, hogy azon megdöbbentő tapasztalatok után, melyeket a főváros a polgárrendi törvény behozatala óta tett, az optimismus Berlin egyházi viszonyait illetőleg, nem igen jogosult. Az bizonyos, hogy van még fogékonyság Berlinben az egyházi személyes ráhatás iránt; de míg a lelki erők szaporítása, és az idomtalan gyülekezetek felosztása által ama ráhatás lehetsége megteremtve nincs, Berlin jövője felől kevés kilátás marad fen.

A jelenkor a keresztelés, esketés és urasztalához járulás kérlelhetetlen statistikájával merőben vigasztalan. A honnan azért Dr. Kögel is, az ő „Ceterum censeo“-jával így kiálta bele a tanácskozásba „több lelkészt és több gyülekezetet!“ Hogy vajjon hasznosabb lesz-e, a nagy város intelligenciájának ragályos hatásával együtt való elszigetelése, vagy ugyanannak vidéki kerületek általi féken tartása: nagyon nehezen mondható meg. Mi még mindig azt szeretnők hinni, jobb lesz ha Berlin együtt marad a tartománynyal. Mindenesetre a zsinat határozata, hogy Schrad er indítványát elfogadja, még nem azonos az egyház kormány valóságos határozatával. Az elfogadott indítvány így hangzik: „Királyi rendelkezésnek lesz fentartva, a fővárosnak Berlinnek és környékének Brandenburg, tartomány zsinati kötelekétől elkülönítése, Berlinnek egy külön tartományi zsinattá berendezése és a tagok száma elosztásának elintézése, kiket e szerint Brandenburg tartomány és Berlin város zsinatai, a bennök levő evangélikus népesség mértékéhez képest, az egyetemes zsinatra küldjenek. — Azon változtatások, melyek e tekintetben a korábbi egyházi elkülönítés esetére nézve, Berlin városa különös tartományi helyzetének későbbi országos törvény általi szilárd megállapítása folytán szükségesekké válnának: hasonlóképen királyi rendelet által történnek.“

A zárhatározatok képezték a következő nap tanácskozási tárgyát. Gróf K r a s s o w és von K l e i s t - R e t z o w beszéltek még egyszer és mondtak mindent, a mit csak lehetett a pótzcikkely ellen. Az első különösen hangsúlyozta, hogy az egyház önállósága üres látszat; marad minden a régi; csak a byzantinismus fog nőni. Az utóbbi prófétailag kiálta föl: tartások meg az egyházat tisztán; nem az a dolog veleje, hogy mennyi a hívők száma, hanem az, hogy az egyházban hívők legyenek! Valóban, a zárhatározatok a végre vannak összeszerkesztve, hogy azok által a nagy városok liberalisaikat a zsinatra hozzák; és nem méltányolható, hogy ily nemű nézponok tekintetbe is jöjjenek, még kevésbé igazolható az, hogy a hatalmi önkény, mely alatt e paragrafusok létrejöttek, eltagadtatik és azok előállítására szabadság műve gyanánt terjesztetik elő. Ha a zsinatnak volna fölfelé önállósága, azon esetben, ha a pótzcikkely ál-

tal rossz elemek vetődnek be a zsinatba, megtehetné, hogy erélye által azokat magából kiutasítaná, akkor a kísérletet a városi liberális intelligenciával bátrabban megpróbálhatnók. De a fölfelé való egybekötetésnél fogva és a főegyházi tanácstól, kultuszminiszterrel és fejedelemtől való teljes függésnél fogva a zsinat semmit sem fog tehetni, ha egyszer magát a hitelenségtől meg akarja védelmezni. Az bizonyos, hogy az al-államtitkár Sydow azt mondá: bizhatni a porosz néphez, az derék férfiakat fog a zsinatra küldeni és ha szinte nem mindenkor olyanokat is, a kik igazán hívők, mégis bizonyára olyanokat, a kik hívők igazán! De eféle szójátékokkal nem teszünk semmit; a kultuszminiszterium a polgárrend (civilstand) behozatala előtt is biztosítást adott, hogy minden úgy fog menni, mint a Rajnamelléken; és az egész másképen ütött ki. Korunk valósággal nem áll ott, hogy magát vallásos optimismusban ringassa.

A Falk miniszter nagy beszédéből ugyan más és komolyabb, bár nem egészen egyházi szellem is szóla. Midőn Falk úgy nyilatkozott, hogy a javaslatokban csak az egyház érdeke vezette, hogy valóban az evangélikus egyház életérdekeiért történik mind ez, az egyház fenálló képviselésében létező számos hiányok elhárítása végett: meg lehet igaza van ha az egyház képviselési célokra szolgáló választó testületekként fogatik fel, mindég oly képviselés szervezése lebegvén szem előtt, mely a liberalismus tetszését bírja. De ha úgy fogjuk fel az egyházat, mint a hívők közösségét, a mint kell is, akkor az az élő hitre nem oly tekintettel kell lenni, mint van most a liberalismusra. Eltekintve azonban ez alaphiánytól, Falk beszédében a nyíltság, igazság, egyház, és hazaszeretet mi abban lüktet, őszinte elismerést érdemel. A miniszternek van reménye a zsinat szervezetet egészen keresztülvinni, azért az országgyűlésen mindent meg fog tenni; minden esetre az új szervezet egyházi törvénynyé fog lenni. Ennélfogva mintegy kötelesség teljesítés gyanánt kívánja, a cikkelyekre való szavazást. A mellett feleli, hogy a zsinat csupán tanácskozó gyűlés. Ha kétszáz evangélikus férfi egy tervezet jóváhagyására gyűl össze, akkor ennek az az értelme, hogy azok legbensőbb és legjobb véleményüket szabadon nyilvánítsák, különben az összejövetelnek kellő értelme nincs. Különben legjobb lenne az államra való tekintetből mindent oetroyalni. Egyházi ügyekben épen az országgyűlésnek kell a zsinattól tanácsot kérni és várni, nem a zsinatnak az országgyűléstől. Ily értelemben vagyunk s ettől nem válunk meg, midőn a tanácskozások eddigi folyamára és különösen ezen utolsó határozatra gondolunk. Nagy többség fogadta el a kijavított bizottsági előterjesztést, mely szerint most már a világiak két harmadát az összes községképviselet választja, de a választó gyűlekezetek nem csak lélekszám szerint határozatnak meg, hanem erre nézve a helyi viszonyok is tekintetbe vétetnek. A rászavazók közt volt Beyschlag tanár is. Erős kisebbség volt az, mely nem fogadta el a cikkelyeket, s ezzel szavaztak az elnök, gróf Stelberg-Wernigerode és az államtitkár von Bülow, Bismarck képviselője.

Ama hosszan vitatott legutolsó (VI.) rész a következő zárhatározatokat tartalmazza:

1) Az állam és egyházi hatóságok eddigi egyházi birói illetőségének újból szabályozása állami rendelkezések tartatik fen.

2) A már véglegesen kibocsátott egyházközségi és zsinati szabályzat határozatai, tekintettel a kerületi és tartományi zsinatok összeszerkesztésére, megszűntet-

tetnek, és azok helyébe mások tételnek. A kerületi zsinat e szerint áll:

- 1) a szuperintendensből, mint elnökből;
- 2) a kerület lelkészeiből;
- 3) a világi tagok megkésztésére számából.

Ezek fele úgy választatik, hogy minden község saját egyházközségi testületéből lelkészeinek száma szerint választ képviselőket. „A másik fele az erősebb gyülekezetek lélekszámához képest a kerületi zsinat tekintélyes, egyházilag tapasztalt és érdemes férfiakból választatik.” — Hasonlóan történik a tartományi zsinati tagok választása a kerületi zsinatokon: egy harmadrész a lelkészekből, másik harmadrész a kerületi zsinatok vagy a kerület községi testületeinek világi tagjaiból, a harmadik harmadrész a lélekszámra nézve erősebb kerületi zsinatokból és választókörökből „állás- és hivatali korlátozás nélkül a tartományi vagy vidéki kerület tekintélyes, egyházilag tapasztalt és érdemes férfiakból.”

(Folyt. köv.)

Közli: Rácz Károly.

K Ü L Ö N F É L E K .

Deák Ferencz Pesten, jan. 28. élte 73-ik évében jobblétre szenderült. A gyászhirot minden igaz hazafi könyezve vagy a legmélyebb megindulással fogadta. Hazánk ezer éves történetének legmagasztosabb s legérdemesebb alakjai között némely vonásban mint egyetlenszerű, foglaló helyet. — A hazaszeretet, igazság érzet, önzetlenség és polgári puritánismus magyar és egyetemes emberi példányképe gyanánt világotlándó a jövő századok előtt is. — A magyar haza nagy halottja a magyar protestantismusé is, mert neki, mint a vallás egyenlőség és szabadság nagy bajnokának mi protestánsok egyházilag is emlék-örző hálával tartozunk.

Debreczeni kollégium. 1) A főtanoda épületén a nagy hazafi és békeszerző Deák Ferencz elhunyt után gyászlobogó tüzetett ki, s a tanárkar kebeléből a temetésre a főtanoda képviselőiül Tóth Sámuel akad. igazgató és Géressy Kálmán tanár küldettek fel.

2) A téli félév jan. 31. berekesztetett. A lefolyt tanévben hallgatta az angol nyelvet 43 hit- és 3 jogtanuló, a francia nyelvet 9 hit- és 1 jogtanuló, összesen 56 akadémiai hallgató; a középtanodában pedig a két nyelvet 104, együtt tehát 160 tanuló.

Halálozások. 1) Kérészi Mihály Alsó-Vadászon 35 éven át ref. lelkész, Sárospatakon, hol 4 év óta nyugalomban élt, jan. 24. hunyt el 74 éves korában. — 2) Bod János ref. s. lelkész Debreczenben néhány hónapi hervadozás után jan. 30-kán elhunyt. A reményes ifju, mint debreczeni fi az itteni főtanodában végezte jelesül a hittani folyamatot, a hittanszaki önk. társulat munkás és kiváló tagja volt s „Mártonfalvi György”-ről irt pályamunkájával figyelmet keltett maga iránt.

Becsés lapjának 3-dik számában „Egy Erdékelt” azt a kérdést intézte hozzám, mikor váltom be azon ígéretemet,

hogyan az apokrifusokat is lefordítom és kiadom. A hozzám intézett kérdésre tisztelettel ezt válaszolom. Az apokrifus könyvek már le vannak fordítva s kiadásukkal csak azért késtem, mivel másfelé voltam elfoglalva. De miután többfelől készítenek reá, rögtön előfizetési felhívásokat bocsátok közzé. A fölívásokat lassanként, néhány hónapig folyton szállítom; a könyv azonban csak ősszel jelenik meg. Minthogy pedig aláírási ívet mindenkinek nem küldhetek, szolgáljon e nyilatkozat fölívás gyanánt. Ezentul már szívesen és alázatos köszönettel fogadok bérmentes előfizetéseket. Az apokrifusok előfizetési ára 1 frt. A könyv foglalata majdnem akkora mint az új testamentomé. Alakja a legnagyobb 8-ad. Nagybetűk. Pozsony, január 27-kén, 1876.

K á m o r y S á m u e l.

F i g y e l m e z ő. Megjelent Révész Imre m. Pr. e. s. i. Figyelmezőjének ez évi 1-ső füzet (január), tartalma: Palóczy Horváth Ádám, mint magyar református énekszerző. R é v é s z Imre. A vegyes házasságból származó gyermekek vallásának kérdéséhez F i l ó Lajos. Alistali Farkas Jakab, egy eddig ismeretlen, XVII. századbeli író S z i n y e i Gerzson. Egyháztörténelmi tárcza. Eredeti levelezések. Egyházi krónika. Különfélék. Hazai irodalmi szemle. Külföldi irodalmi szemle.

D ö m s ö d ö n ref. lelkészszé Fejes Dániel pesti s.-lelkész választott meg.

L á n g K á r o l y kecskeméti s.-lelkész jan. 2-kán választott meg Andrásfálvára (Bukovina) ref. lelkésznek.

T Á R C Z A.

Krisztus tanítása és befolyása a világra.

III.

(4-dik folytatás.) Szóljunk már most arról, hogy miképp h a t o t t Krisztus tanítása a világra. Általánosan el van ismerve, hogy oly korban élt, melyben a világ különös lelki nyomorban szenvedett. A pogányság ki nem elégítette többé, az emberiség kinőtt gyermekeiből s ellökte bábjátékait. A philosophusok gunyolták régi pogány istenségeiket s még a költők sem használhatták többé költői játéka. A társadalom egész a velőig el volt evesedve. A régi monarchiák — Egyiptom, Babilonia, Assiria, Persia, Macedonia saját büneik terhe alatt roskadtak össze. Róma ugyan hatalmának tetőpontját érte el, de mert e hatalmat haszontalanságra fordítá, azért nem is volt boldog. Az emberiség, mert csak érzéki életet folytatott, végkép kimerült, erkölcsileg bukott, társadalmilag s politikailag eljarsodott s azért epedve várta a szabadulást ezen nyomorult tartahatatlanságból. Judäa maga, hol még az Istent imádták, nem tett kivételt ezen általános szabály alól, noha még nem süllyedt volt oly mélyen mint Róma. S mit mondjunk a philosophiáról? soha nagyobb megpróbáltatásnak nem volt alávetve az ő becse, mint azon korban. A világ legnagyobb morálphilosophjai Socrates, Plátó, Aristoteles Athénében hirdették tanaikat, melyek Rómában s az egész polgárisult világban visszhangzottak; ezeket kivált a gondolkodók kétségkívül nagyrabecsülték, de az eredményt és befolyást, melyet a nagy tömegre gyakorol-

tak, nagyon találóan rajzolja Ovid: „video meliora proboque, deteriora tamen sequor.“ (Látom és helyeslem a jót, mégis a rosszat követem). Nem volt só, mely a társadalmat a rothadástól megóvta volna. Ekkor állította elő Jézus Krisztus a gyógyszert, s ez volt ő m a g a. Egész nyomatékkal hangsúlyozom, hogy a k e r e s z t y é n s é g a K r i s z t u s. Ezt tanította ő, ezt az ő tanítványai; nem törvényt, nem morálcodexet, nem casuistikai rendszert, nem is valami kifejtett theológiát, hanem „nem szünnék vala meg tanítani és hirdetni a Jézus Krisztust.“ (Csel. 5, 42.) S ez teljesen kielégítette az emberi szív szükségét.

1) A m o r á l p h i l o s o p h i a mindig csak kevesekre hat. Mózes vagy Róma szigorú törvényei megbabolázhatják ugyan némileg a szenvedélyeket, nehogy egészen az emberen uralkodjanak. De Krisztus tanítása hasonlíthatatlanul nagyobb hatalommal bír. Ő úgy állította magát az ő tanítványai elé, mint az ő engedelmességek és szeretetöknek egyesegyedüli tárgyát. Már pedig ezen engedelmesség és szeretet forrásai a nemes és önzetlen életnek. A törvénynek szolgája engedelmeskedik, mert fél a büntetéstől. A moralista ő n m a g a iránti tekintetből fékezi magát, azaz csak annyiban, a mennyiben cselekedetei rossz következményeket vonhatnának magok után. A meresztyéni hű és engedelmes szeretet mást eredményez, az ő szeme, szive, reménye nemcsak kifelé, hanem felfelé irányul, az ő moralitása nem az önző, számoló, hanem az önmagát odaadó moralitás. A keresztyén szeretettel s engedelmességgel csüng az ő mesterén s e szeretettel átkarolja felebarátjait is, kiket testvéreinek tekint. Így gondoskodott a nagy tanító az ember mint e r k ö l c s i lény szükségéről.

2) S miképp gondoskodott az ember mint s z e l l e m i lény szükségéről? Az ókor valamennyi vallásai tanusítják, hogy a lélek ugyan felfelé törekszik s valami magasabban szeretne megállapodni s megnyugodni, mégis azt, a mit maga felett keres, magához egyenlő vonalra levonni igyekszik. Az ókor nem bírta megfogni a végtelenséget s azért mindig végest csinált belőle. Azért isteneket gondolt ki, kik emberek vagy bálványok voltak. Így lealacsonyította az Istent, hogy ez több ne lenne mint az ember, sőt hasonlónak tette mesterét a legelő ökörhöz. A mit Jézus tett, abban állott ugyan, hogy az Istent lehozza az emberekhez, de nem hogy polezáról letaszítsa s az által lealacsonyítsa. Ő megvallá, hogy ő nem emberisten, mint Saturnus vagy a latiumi Jupiter, mint a tibeti Láma vagy a ceyloni és chinai Buddha, hanem az Istenember, Isten lakozván emberi testben, s a véghetelenségnek minden tulajdonságait kijelentvén egy végesnek személyében. Így elégítette ki az emberi léleknek vágyait a nélkül, hogy az isteni léleknek méltóságát megsértette volna. Ha a pogányság meséit olvassuk legott azon érzélem támad bennünk, hogy azokban az istenség nem csak lealacsonyítva, hanem végkép elveszve van. Azonban senkisem tagadhatja, hogy a keresztyénségnek fogalma az Istenről sokkal magasabb és tisztább, mint azt akár az emberi ész, akár a bölcsészti theismus, akár a zsidó próféták iratai nyujthatják.

(Folyt. köv.)

R i m l e r K á r o l y.

Balogh Ferencz, felelős szerkesztő és kiadó.